

UNITÁRIUS SZÓSZÉK

Megjelenik negyedévenként. = Előfizetési ára évi 80 Leu.

KIADÓJA :

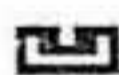
AZ EGYETEMES UNITÁRIUS LELKÉSZKÖR.

SZERKESZTI :

BALÁZS ANDRÁS,

dârjiui (székelyderzsi) lelkész

TARTALOM:

Egyházi beszédek:

Világosság: néhai <i>Orbán Lajos</i>	157
Anyagi és szellemi kincsek gyűjtése: <i>Balázs András</i>	161
Ami el nem mulik a mulókkal: <i>Benedek Gábor</i>	165
Őszi hervadásban tavaszi feltámadás: <i>id. Sándor Gergely</i>	172
Jézus — szabadító: <i>Vári Albert</i>	179
Hála koszorút a muló évnek: <i>Csifó Salamon</i>	184
Beszéd, hősök emléktáblájánál: <i>Marosi Márton</i>	189

Agendák:

Esketési: <i>Pethő István</i>	192
Keresztelési: <i>Ajtay János</i>	196

Ima:

Karácsony ünnepet bezáró: <i>Deák Miklós</i>	198
--	-----

EGYHÁZI BESZÉDEK.

Világosság.

Alapige: I. Mózes 1 r. 3—4. vers: „Akkor monda Isten: Legyen világosság“ stb.

teremtés nagyszerű mytosza a világosságot tartja az élet első főelemének. Kezdetben teremté Isten az eget és földet, de a föld pusztaság és ékesség nélkül való volt, mély sötétség terjengett a mélységek színén, az élet még nem indulhatott meg, míg nem mondá az Úr: „Legyen világosság!“

A világosság szép, a világosság az élet mindig, mindenkiben. A világosság szép, ha csak annyi is, mint egy szentjános bogár halvány ragyogása csöndes nyári éjszakán. Szép a világosság, amidőn a játékos napsugár gyönyörködik önmagában, egy kicsiny, bámész harmatcsepp tükörében. De legszebb akkor, midőn a merev, holt anyagra az életnek csókját leheli s egy pillanatnyi lehelletben mozgást, üdeséget s az élet változatosságát teremti meg.

Mily felséges látvány, midőn egy havas sziklabérc ezüstös homlokára hinti csókját az égi nap. Oh, hogy szikrázik, hogy ragyog az a fény, birkózva a fagyos halállal, mignem a győztes őleszen s a világosság teremtő érintésére megszületik az élet, egy vígan csörgedező hegyi patak, mely a völgyekben méltóságos lassúsággal hömpölygeti habjait. De ott a kezdetnél alig nagyobb, mint egy könnycsepp, mely alágördül a játékát tört gyermek szeméből. Az ereje sem több. Félénken, bátortalanul keresi az élet nagy útját, mogorva szirtek, mérges hasadékok között. De leküzdve az első akadályokat, fürge lábbal szökelli át a kőszirteket s ne-

vetve bókol a partszéli virágok előtt. Partjait a királyi nap teszi ékessé nefelejtssel, liliummal, hogy az első tó mellett pihenő gyermekének legyen mivel játszania.

Ami élővé lett, annak haladnia kell. Nem is pihen sokáig s az ifjuság növekvő erejével siet új küzdelemre, új gyönyörre a végtelen havasok gyermeke: a szőke Jordán, mert hiszen az ő életéről van szó. Szilaj rohanásában a kékszemű Genezáret állítja meg hívó tekintetével, az a csodaragyogású kék tó, melynek partjait szentté avatta Idvezítőnk lábanyoma, amidőn ott járt, ott élt és ott tanított. Talán az ő tekintetét itta fel, hogy olyan nevetős, olyan tiszta tüköre van?

De a szőke Jordán itt sem áll meg. Zöld szikámorok, árnyas tamariszkuszok, Jerikó pompás rózsái hiába marasztják, mert az élet fut, az életnek sietnie kell. Így rohan a világosság gyermeke is, hogy egy rettenetes zuhanással hulljon alá a halál világába, a Holt tengerbe, hol nincs élet, nincs mozdulás, csak a temérdek, a végtelen halál, melynek csak áthatolhatatlan sötétsége van.

Mégse sirassátok e folyót, mert a világosság hatalmasabb a sötétségnél. Nézzétek csak, hogy csókolja végig a sötét tenger zord ábrázatát s a fényes nap érintésére mint ölt szárnyat a vízi pára, ott hagyva, ami életében hozzátapadt: a földet, az iszapot, a szennyet; maga pedig repül sugár-szárnyakon az ég felé, hogy megtisztultan, újjászületve folytassa életét az örökkévalóság körfolyamában. Mi a halálé — halálé marad, ami az égé — magához emeli azt az ég!

K. afiai! Ama folyónak története, az embernek története. Az enyém, a tied és minden emberé, valaki csak született és még születni fog. Hát nem épen úgy kezdi és folytatja az ember az életét, mint a folyó? Bizony a holt anyagból, a porból amaz „igaz világosság” szavára léssen az ember élővalósággá, amaz „égi világosság” szavára ölt formát az anyag, hogy éljen, örüljön, szeressen, küzdjön a te képedben ember! Nyomról-nyomra az útunk is ugyanaz! Vajjon nagyobb, erősebb-e az emberi élet születésekor, mint a kis forrás, mely tétován keres utat? Több-e az életnek nyoma, mint a lefutó könnycseppé?!

Megvan életünk útján a gyermekjátékok pihentető tava, körülültetve a gyermekkor örömeinek himes virágaival, ahol olyan

szívesen időznék az ember talán mindörökké. De életünkben épen úgy nincs megállás, mint a lejtőn rohanó vizeken. Elhagyva a gyermekjátékok bűbajos vidékét, rohan tovább velünk az élet az ifjuság szilajságával — újabb küzdés, újabb gyönyör felé.

És az emberi élet sem állhat meg a boldogság Genezáret tava mellett, hiába intenek árnyal és derüs pihenővel ifjuságunk édes parcei. Az embernek haladni kell kérlelhetetlenül tovább, tovább a halál felé. A halál ama rettenetes tengere felé, melybe beleesik minden élet, minden szépség, minden erő, minden boldogság. Megyünk. Utunkban az sem hoz vigasztalást, hogy ösvényeinket sokszor ékiti rózsa, liliom — azért a szörnyü végért, amely az ut határainál vár reánk.

Jaj neked ember, ki kábultan, öntudatlan zuhansz alá az enyészet mélységeibe, jaj neked élet, mert a halál az ur feletted!

De mégsem! Az erő, mely életre hívott, nem hagy elveszni bennünket a halálban sem. Mint a királyi nap felcsókolja a holt tenger színéről a maga vizcsepp gyermekét, amaz „igaz Világosság”, ki létünk oka és célja, leszáll érettünk a halál árnyékának völgyébe, hogy csodaszeretetének égi melegével letisztítsa rólunk ami földi salak s magához emeljen az örökkévalóság soha meg szűnő folyamába, csak az lesz a halálé, ami a halálra nézve teremtetett, ami az égé — magához emeli azt az ég!

Oh afiai! Szép a világosság, a világosság az élet! Élet a világosság, mely nekünk adatott, a vizcseppnek, a liliomvirágnak s neked ember, hogy lenne általad alak, szépség, tudás, bátorság, élet!

Ám a világosságnak nem csupán áldásai fontosak, hanem kötelességei is, mert, aki kóstolta egyszer fényének áldásait, arra a közlött áldás kötelességet is ró. Nincs a folyónak egyetlen-egy vizcseppje sem, amely vissza ne verné hálásan a királyi nap fényét. A fekete kőszén, a föld mélyének élettelen lakója, amit valaha fölvelt: — meleget, fényt, erőt a napnak sugarából — szívesen adja vissza az embernek, pedig elhamvad e szolgálatban. A rózsa, a liliom, a parányi ibolya virág mind-mind jól érzik, hogy adósok azzal a szépséggel, bájjal, melyet a nap csókolt órcáikra s szolgálnak vele hűségesen.

Hát vajjon az ember ismeri ezt a kötelességet, amelyről tud

az élettelenség, amelyről hangosan beszél az egész nagy tarka világ? Érzitek-e azt a nagy elhivatás parancsát, melyet az elvett világosság ró ti reátok? Tudjátok-e mindnyájan, hogy isteni világosságnak vagytok a letéteményesei? Van-e itt virág a gyermek életében, gyönyörködnek-e ifjak a Genézaret kék színében? Családi élet tisztasága, szülőföld szeretetének önzetlensége, eszmék ragyogása él-e a lelkekben úgy, amely az életnek poros, sáros utain is érintetlenül megőrizzen? A férfi becsületes küzdelmének megvan-e a jutalma a tiszta lelkiismeretben s van-e szent érzés, hit, amely megszenteli az anyák fájdalmát? Ezeket van jogom kérdezni, ha úgy hiszitek, hogy a ti lelkekben is megcsendült az isteni szózat: „Legyen világosság!”

Oh lehet-e dicsőbb hivatás, mint szolgálni e világosságnak, mely a szépség, szabadság, az igazság, a becsület, az élet? Szolgálni abban a tudatban, hogy Istentől van megbízatásunk e munkára s tudni azt, hogy sikere okvetlenül leend, mert „folyók kiszáradhatnak, hegyek a tengerbe dőlhetnek“, de aki csak egy csókot is nyert és tudott továbbadni a világosságból: az él örökkön-örökké! Amen.

néhai *Orbán Lajos*,
ujszékelyi lelkész dolgozataiból.

Anyagi és szellemi kincsek gyűjtése.

Máté IV/4. Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem Istennek ígétével.

Jordán mellett elhangzott a szó: „Ez az én szerelmes fiam!” (Máté III/17). Lelkében e szózattal indul Jézus feladatának megvalósítására. És mint minden nagy szellem: először csendet, magányt keres, hol lelkének gondolatai kiforrjanak felséges eszméi megvalósuljanak. A pusztába vonul, hol távolabb lesz a világtól, de közelebb önmagához és Istenéhez.

Mózes prófétának lelkében is ott a Hóreben lángol fel a szabadság tüze; a nagy Keresztelő Judea pusztáiban érik prófétává; Saul előtt a damaskusi uton nyilik meg a felséges ég, melynek csillagai az evangelium szédítő tisztaságát ragyogják neki le.

Igen, a pusztá, a küzdő-tülekedő embertömeg lármájától csendes világ: ez az eszmék kiforradásának helye, a gondolatok megacélosodásának világa, a nagy elhatározások izzó kohója, hol az eszmék, gondolatok árja összetöri, szétrombolja a gyarló, kicsinyes, a sokszor lenyüggő anyagi gátakat és lesz a lélek tüze mint izzó folyam, mely elsöpri az alantjáró gondolatokat és megtermékenyít egy egész világot.

Jézus is ott Judea pusztáin álmodja, szövi terveit, gondolatait; eszméi ott acélosodnak meg ~~szűz~~ tiszta keblében; ott születik meg a megváltó gondolat: „Az Isten szeretet”. És amikor ennek felséges szemlélésébe teljesen elmerülve megfeledkezik a földről, ennek életéről, javairól, a test kívánságairól, a mikor testben kimerülve teljesen beleéli magát abba a gondolatba, hogy: „én és az Atya egy vagyunk”: előáll a kísértő, a maga csábító, ingerlő,

mindig kedves modorával és ránéz és a kimerült testnek -- vált-ságául a magasztos gondolatoknak — kenyeret nyújt, kenyeret kínál...

És következik a világtörténelem legfelségesebb jelenete... Ami csak az Isten lelkétől ihletett lelkeknek sikerül: ez a lélek diadalmaskodik a testen, a lelki az érzékin, a szellem az anyagin és Jézus szól átszellemült sugárzó arccal: „Nemcsak kenyérral él az ember, hanem Istennek igéjével!”

A maga lelke világával egy egész világot győzött le. Itt ebben a pillanatban zárultak le az ó világ kapui és tárultak ki Istenországának ajtói. Itt érte el Jézus azt a magasztot, hol aztán egész természetes volt további működése.

Azokban az igékben az örök igazság van megrögzítve, hogy *Isten igéje teszi izessé a kenyeret is, vagyis szellem nélkül nincs igazi élet.*

* * *

A földi kenyér igen becses. Mennyit küzdünk és fáradunk, izzadunk és verejtékezünk és mindezt miért? Azért a kenyérért, azért az ételért, ruházatért, egyszóval az anyagiakért.

Kora tavasztól — késő őszig, kora reggeltől — késő estig fut, küzködik az ember; tele rakja csürét, magtárát és tavaszig hova lesz? Megesszük, felruházzuk, oda lesz, mint füst és pára.

Amaz messzemegy, elhagyja a családi tűzhelyet, hetekig, hónapokig, néha esztendőig él magára a hitves, a gyermek, — mint özvegy és árva — míg a férj, az apa ott a távolban dolgozza össze az anyagi élet bálványát és mire felszárad a verejték, ez is oda lesz, mint a füst és pára.

Talán gazdagabb lett anyagiakban, de nem szegényedett-e egészségben, erkölcsben, jellemben?

Szép és mindnyájunk tiszteletét megérdemli az az ifju, az a férfi, ki a maga és családja kenyérért, anyagi boldogulásáért mindent megtesz és a kereset minden becsületes forrását kikutatja; de halljátok-e Jézus azt mondja: Nemcsak kenyérral él az ember, hanem Istennek igéjével. Igen, Isten igéje teszi izessé a kenyeret is, a testi életet a lelki élet szenteli meg.

A földi kenyér becses ugyan, de a lelki kenyér se megvetendő eledel...

Az anyagiakat immár betakarítottátok. Hosszu időre eltett javaitok vannak. A téli napok következnek már ezután. Megszűnik a mezei munka. A téli hideg idők bejárják munkásságtok mezőit. Pihenni fog a fehér hó takaró alatt a természet. Pihenése azonban csak látszólagos. A valóságban gyűjti az erőt egy szebb és boldogítóbb kikeletre. Most lesz hát itt az ideje annak, hogy az anyagi javak mellé gyűjtsetek lelki javakat, szellemi kincseket, hogy találja meg táplálékát az a sovárgó lélek is, melytől a szorgos és derekas munka idején megvult tagadva a mindennapi kenyér. Ez az az időszak, mely kiváltképpen alkalmas a lélek eledelének megszerzésére. Most érzi igazán az ember Jézus szavainak igazságát, hogy nemcsak kenyérral él az ember, hanem Istennek igéjével is. Igen azokkal az igékkel, a szellemi és lelki világ ama kincseivel, melyek értékessé teszik az embert.

Mikor bezárulnak a mező kapui: akkor nyílnak meg az iskola, a közművelődés téli csarnokai, melyekben egyfelől a gyermekek, a jövő virágai, szerzik meg a tudomány drága kincseit, a felnőttek gyarapítják ismereteiket és szépítik lelki életüket és ahol a tapasztalat és hölcsőség terhe alatt roskadók is gyönyörűséget találhatnak. A midőn intlek és kérlek, hogy gyermekeiteknek adjátok meg az iskolába járhatás által az alkalmat és lehetőséget arra, hogy megszerezhessék a tudományhoz, műveltséghez szükséges ismereteket: titeket felhivlak az ismeretterjesztő előadások buzgó látogatására.

Minden szülőnek kötelessége gyermekének lelki-szellemi művelődéséről gondoskodni, mert nincs sajnálatra méltóbb annál az embernél, ki műveltség hiánya miatt az állatokkal egy sorban áll. Nincs szerencsétlenebb az életben annál, aki csak a más szemével lát, a más fejével gondolkozik és nem tud a saját lábán járni.

Minden embernek kötelessége, hogy azt az Istentől nyert lelket csiszolja, művelje, nemesítse, tökéletesítse, hogy abban szeretet, jó indulat, nagylelkűség, áldozatkészség lakozzék, hogy valóban Istennek temploma legyen az a kebel, hol a műveltség és lelki finomság oltára füstölög. Tudva levő dolog, hogy a tudomány nélkül való nép elvész. Tudományt, műveltséget nyerni pedig csak

ott lehet, hol az Isten igéje hangzik, vagyis hol a szép, jó, igaz és nemes költözik az emberi kebelbe.

Amilyen szorgalmasok voltatok és vagytok az anyagiak gyűjtésében, legyetek oly készek a lelki kincsek megszerzésében és gyarapításában is, mert ez izesíti meg a földi kenyeret is.

Keressétek, gyermekeitekkel kerestessétek, becsüljétek és becsültesseétek azokat a helyeket, hol a tudomány és műveltség sugarai áradnak, hol Isten igéje táplál, üdit és boldogít.

Nagy mesterünk mondta: nemcsak kenyérrel él az ember, hanem Istennek igéjével is. Kenyér és ige, anyagi és szellemi: mindkettőben bővelkedjétek és akkor boldogok lesztek.

Olvastam, hogy egy királyfinak az a kívánsága támadt, hogy ő uralkodjék alattvalói szive felett. Elindult, hogy megtalálja ennek utját. Sok bolyongás után elérkezett a világ műhelyébe, hol egy ősz, szakállas ember kovácsolt valamit. És a királyfi kérdésére így felelt: embersorsot és emberi sziveket kovácsolok. Minden itt készül: az öröm, a bánat, az élet és a halál — minden. És egy edényre mutatva, monda: ebben van a legdrágább kincs, akinek megérintem vele a szemét, az lát, akinek fülét, az hall, akinek szivét, az uralkodik a többi felett. De nagy ár kell érte. Ifju szived minden örömét ide kell ad érte. És a királyfi odaadta s az öreg megérintette a szemét és csodás világ tárult fel előtte, megérintette a fülét és elbájoló hangokat hallott, megérintette a szivét és kinyíltak előtte az emberi szivek, belátott azok kívánságaiba s hazamenvén, igazsággal és szeretettel uralkodott népén.

Az iskola, a tudomány csarnoka az a műhely, hol az emberi sorsot, az emberi szivet kovácsolják. Itt van az a varázspálca, mellyel ha megérintjük a szemet, csodásvilág kapui tárulnak fel; ha megérintjük a fület: egész más, egy szebb, tisztább élet hangjai hallszanak; ha megérintjük a szivet: egy büvösen más, az égi világ mosolya tündököl rajtunk és felebarátainkon.

Ahol az emberi sorsot és szivet kovácsolják, ahol az ige csendül: oda küldjétek gyermekeiteket, oda menjétek magatok is és tapasztalni fogjátok Jézus szavainak igazságát, mert tudjátok meg, hogy nemcsak kenyérrel él az ember, hanem Istennek igéjével is.
Ámen.

Balázs András,
székelyderzsi lelkész.

Ami el nem mulik a mulókkal.

(Őszi).

I. Péter I. 24—25. „... minden test olyan, mint a fű és az embernek minden dicsősége olyan, mint a fűnek virága. Megszárad a fű és virága elhull: de az Úr beszéde megmarad örökké“.

Ide s tova néhány tünő röpke nap még és avarrá lesz a mező üdesége. Letarolt tájak felett költöző madarak már bucsut mondanak. A frissítő, üdítő harmat helyén dér fehérlik a késői virág levelén. Lassan zizegve már hullanak a sárgult falevelek. Lombkoszorus erdők olyanná lesznek, mint birodalmukat vesztett királyok, kiknek koronája hullott porba. A nap is, mint fáradt égi vándor, kezdi rövidebbre szabni lépteit, sugara bágyadt, elhaló fénye felhőktől takart, melege nem perzsel, nem csal veritéket a munkás ember homlokára. Már nem hűvös árnyéokra, napsütésre vágyunk.

Érezzük, hogy nemsokára lomha őszi felhők fogják eltakarni szemünk előtt a kék eget, érezzük, hogy siró borulat lesz kísérője az elköltözött nyárnak, látjuk hull a virág szirma, látjuk, megszárad a fű s az ősznek szomoruságában észre vesszük azt is, hogy egy év verejtékes munkájában közelebb értünk már mi is egy léppéssel ahatárákhoz, melyre az ősz mélabus hangulata tereli rá figyelmünket.

S tudja Isten, hogy van az, mi az embernek máskor nem jut az eszébe, ilyenkor mindig előkerül. A tavasz reményfakadásában, életpezsdülésében az ember szívét is az élet reménysége

ejti rabul, azt hiszi, hogy az élet örök tavasz, örök remény. A nyár forró hevületében, mozgalmas küzdelmében minden élő e küzdelemnek foglya lesz, a természet küzd a viharral, az ember a természettel, mind az életért, mintha örök lenne e küzdelem, ez élet, mintha soha meg nem lankadnának a károk, mintha nem jönne soha vég, nem lenne soha megfáradás. És ilyenkor ősszel, csendesen, szépen ráeszmél az ember, hogy ő is csak olyan, mint a természet, hogy élete a természet életével rokon, megtudja, hogy ifjuság, remény csak ideig való, a férfikor nyara, küzdelmes, mozgalmas ideje nem örökké tartó: jön a megfáradás, az ellankadás ideje is, mikor megcsap a dér, utolér az ősz, erőt vesz szíven és lelken a mulandóság szomorú hangulata, érezzük, hogy nekünk is szól a „memento mori“, mit a természet prédikál.

Hiszen nemcsak a természetben — nagyon jól tudjuk, temetőink beszélnek róla — hanem az emberi életben is van elhervadás, elmulás, mindannyiunkra ránk köszönt egykor az ősz, hogy aztán annak a helyét is elfoglalja a tél, mely fehér szemfedőt borít a sápadttá lett, halottá vált arcra. Nem igaz hát, amit a tavasz örök reményről, örök ifjuságról, amit a nyár az örök küzdelemről, életről beszél, az igaz, amit az ősz prédikál: „Minden test olyan, mint a fű és az embernek minden dicsősége, mint a fű virága. Megszárad a fű és virága elhull“.

Megszárad a fű, elhervad a virág, porrá lesz a test. Igaz, de a mulók mellett van a mulhatatlan is. A fű, ha jön a tavasz, ismét kisarjad, a virág magvából új virág fakad, a gondolatokból, az eszményekből, melyek a porsátorban fakadtak, megmarad az, minek a jövő hasznát veheti, mi egy új kikelet megérésére érdemes, megmarad az Úrnak beszéde, az örök isteni csirák, mikből, mint ősszel bevetett barázdából, kisarjad jövőre a reményteljes élet üdezöld vetése.

* * *

„Minden test olyan, mint a fű és az embernek minden dicsősége olyan, mint a fűnek virága. Megszárad a fű és virága elhull“. Bizony igazat mond az Írás. Ha nem olyan volna a mi testünk, mint a fű, nem volna szükség temetőkre, hol elhantoljuk a mi összeomlott porsátorunkat.

És mégis milyen az ember?! Ugy él, mintha lelkének ez a törékeny cserépedénye örökké tartana, soha össze nem törnék. Hogyha jellemző kifejezést akarnék adni korunk törekvéseinek, aligha találnék alkalmasabbat, mintha azt mondom, hogy ma a test kultuszának korát éljük. A muló testét az örökkévaló lélek rovására. A ma emberének minden élettevékenysége elmuló értékek hajszolása, üres célok után való fáradhatatlan futkosás a test, a látható porsátor táplálása, hizlalása érdekében.

Pedig ez mind mulandó: megszáradó fű, elhulló virág csupán. Avagy nem így van-e? Nem elég fájó, gyötrő bizonyága e bibliai igazságnak a sivár jelen. Mi állandó, mi maradandó azok közül az értékek közül, melyekben eddig életcél, boldogulást látunk, melyeket eddig megelégedettségünk legfelsőbb fokának tekintettünk? A testi élet jegyében éltük le a multat, éljük a jelent s nem vesszük észre, hogy közben emiatt elveszítjük a jövőt.

~~A föld, melynek éltünk, melyen tevékenységünk csaknem egészen kimerült, megindult, fut a lábunk alatt. Nem tudhatod, hogy meddig, vagy már ma sem a tied. Mert ráéheztél erősen k. T., nem vetted észre, hogy éhséged ragadós világbetegséggé vált s megindította országok, fajok és egyének alatt a földet s még az is elment, amit keserves verejtékkel, becsületes törekvéssel szereztél magadnak s tieidnek. Ami pedig még megmaradt számodra, az is úgy ing, mintha vulkánikus erők mozgatnák a talajt lábad alatt. Bizony nagy földindulás volt s tart még ma is és e földindulásban országhatárok és egyéni birtokok határai tolódtak el, — s mig könnyező szemmel nézzük a veszteséget, nem akarjuk most sem észrevenni, hogy nem történt itt egyéb, mint amit az ősz próféciája suttog a fülünkbe: ez anyagi, e testi világnak minden dicsősége csak olyan, mint a fű, a virág: megszárad, elhervad.~~

És a pénz, minden rossznak ez a gyökere is, hány embernek képezte egyedüli életcélját. Minő boldogság volt egymásra összehalmozni a csengő pénzdarabokat és a pénzértékű zizegő papirosokat. Valóságos zsugori öröm volt gyönyörködni csengésükben és zizegésükben. Megélhetésünk egyedüli eszközének tekintettük, mely nélkül semmit sem ért volna az élet. Oh, de ha csak eszközt láttunk volna benne! De nem! Eszköz helyett életcélként tartottuk fel s mindent elkövettünk, hogy muló mánort, illanó gyönyö-

röket vásároljunk érte, melyeknek gondatlan jóllakottságában, nyugalomnak, megelégedésnek vélt állati nemtörődömségében elsekélyesedtek, eliszaposodtak lelki tulajdonaink. S nos!? Mi let bálványodból? Hová lett verejtéked gyümölcse? A bálvány leomlott, összetört, mert hamis Mammon-istennek bizonyult. A gyümölcs lehullott, elromlott, mert hitvány célok, törpe életeszmények férgerei rágódtak régóta benne. A csengő ércek füstté, párává váltak, illékonyabbá a legillóbb olajnál s a zizegő, drága papir értékekből csak papirrongy maradt meg számodra és most vesztett vagyoned romjain keseregsz. S ha csak szived nem volt annyira összeforrva e hitvány zizegő, csengő értékekkel, hogy azok romlásával, pusztulásával rommá nem lett, el nem pusztult az is, most ráeszmélhetsz arra, hogy e mindennek hitt világodnak minden dicsősége olyan, mint a fű, mint a virág: megszáradó, elhervadó.

S ha vizsgáljuk a célt, melynek szolgálatába állította korunk a vagyon és pénz muló értékeit, be kell ismernünk, hogy mindez nem másért, a testért, életünk e látható és érzékelhető formájáért történt, Szokásunkká vált cicomázni, dédelgetni, mindenek fölébe odaállítani, lelkünknek is elébe tenni a bennünk élő léleknek e törékeny cserépedényét. A kisgyermektől, kibe jó korán beleöljük a cicoma szeretetét, külső szépért való rajongást, a fiatalon, az ifjun és hajadonon keresztül, ki mindennél előbbvaló foglalkozást talál a kendőző szerek használatában, a külső megjelenés formáinak választékossá tevésében, a meglett koron át, hol a férfi és nő egyaránt a gondtalanság, a jóllakottság, a kényelem biztosításáért küzd, de mind csak a test érdekében, — el egészen az öreg korig, mikor minden erőfeszítésünk, elodázni akarásunk dacára is jön az ősz, a hervadás, a lombhullás ideje, mikor akaratunk ellenére is látnunk kell, hogy a rózsás tekintet ráncossá, fakóvá válik, a hollófekete haj vagy szőkefürt szürkül, dérütötté, behavazottá lesz, mikor a tél már reánk köszönt: mind a muló test muló érdekében minden. Pedig hát ugyebár, én megélemedett, sirfelé hajló embertársam: a test olyan, mint a fűszál, a testnek minden dicsősége, mint a fű virága: elszárad a fű és elhervad virága.

* * *

Valami azonban megmarad. Az őszi hervadás nem egészen a

halál, nem a vég, nem a megsemmisülés. Nézd a learatott mezőn már új barázdát hasít ekéd s a letaroltság helyén már csirába szökken az életmag; nézd a megsárgult, lehullott lomb helyén, melyet zizegve hajtogat maga előtt az őszi szél, már új lombbal biztató rügy maradt, a hervadó virág magvát már gonddal ültetgeti termékeny talajába a jövőnek az ólmos esőcsepp; nézd minden, mi igazán élt hivatásának, maga helyett már ott hagyja a jövőt, mert az élet egy, örök, bár átalakulásai, változásai vannak, örök, meg nem semmisülő. Az ősz új tavasz záloga, a múlt, a jelen, ha hivatásának éltél: új jövő talaja.

Hogyan, miként? Hallod az örökigazságok könyveinek intéseit? „Minden test olyan, mint a fű és az embernek minden dicsősége, mint a fűnek virága. Megszárad a fű és virága elhull: de az Urnak beszéde örökké megmarad.“

Tudsz-e olvasni a sorokból és a sorok között? Megtudod-e érteni kelet bűbájos, virágos nyelvének képletes beszédeit, a sorok igaz jelenését? Hiszen ez utolsó szavak az ősz próféciái, evangéliumai! Tudod-e mi az Urnak beszéde? Az örök igazság. De nem az elhangzott, üres szó, a levegőnek meddő rezgése, nem a papírra vetett, élettelen, holt betű, hanem az az igazság, mely életedben lesz a jelentés valóságává, az az eszmény, mely rabbá tette életedet, foglyul ejtette lelkednek legnemesebb erőit. Az Urnak beszéde az evangéliumok örök-szent igazsága, melyet hűséges keresztényi életedben emelsz élő, ható valósággá, a keresztény életeszményeknek való amaz élés, melyben újra támad bennünk a megfeszített mester, melyben a világot újra formáló erővé hatalmasodik e krisztusi szeretet.

Látod-e a világ folyását? Hét éve már, hogy a nagy világégés romjainak eltakarításán fáradoznak a világ vezető elméi, hét éve már, hogy hangzatos frázisokkal akarnak szeretetet a gyűlölet, békét a békétlenség, jóakaratot a rosszmájúság helyére s mégis ma talán még távolabb állunk mindezekről, mint állottunk a világégés idején. Mert nem evangéliumi alapon akarják. Nem a tudás teszi szebbé a világot, mert a tudás az ész, de nem a szív birodalma, a tudomány még nem szeretet. Az elme lehet számító, előrelátó s ha a számítás a mások fölé való felülkerekedést, az előrelátás pedig akár egyéni, akár faji önzés céljait szolgálja: ad-

hat hatalmat, de hiába, ha visszaél azzal az ember s az erősnek és hatalmasnak minden célja az erőtlének és tehetetlenek kizsákmányolása és béklyóba verése. Nem a tudás, hanem a jó ember, nem kimüvelt elme, hanem a jószív, nem a tudomány, hanem a szeretet váltja meg a vajudó világot. Mi kell ma a világnak? Semmi egyéb: krisztusi jóság, jézusi szeretet, evangéliumi világfelfogás. Ez pedig nem a nagyok, nem a hatalmasok kiváltsága, ez egyformán lehet életeszménye minden Isten képére teremtett embernek.

És ezen a ponton kezd rád nézve is ker. T. jelentőssé, hozzád szólóvá lenni az ősz próféciája. Láthatod, hogy hamis bálványaid: vagyon, bőség, szépség, e világnak minden hiu dicsősége megszáradó fűszál, hervadó virág, hulló falevél. Mit akarsz hát? Látod, hogy a jóság, szeretet, krisztusi élet többet ér a tudás, hatalom, a világi élet minden dicsőségénél, látod, hogy az erkölcsi világ felette áll a muló anyagvilágnak, látod, hogy ez az egyetlen területe élettevékenységünknek, hol az örökkévalóság számára, melynek a jövő, a várt jövő csak előcsarnoka, legtöbbet tehetsz, látod, hogy e jövőt ez teheti boldogabbá, miért, hogy mégis más uton jársz, más mezőn munkálkodol, más célokat kergetsz. Látod a lehulló lomb helyén ott a szebb, üdébb tavaszt ígérő rügy; látod, a hervadó virág magvából jövőre talán még szebb virág fakad, csak te volnál, ki csak a máért s a mának él csupán, csak te volnál, ki nem hordod sziveden, lelken a jövőt? Nem tudnád talán, hogy minden emberi élet annyi értéket képvisel, amennyit a másban, a jelenben a jövő számára élt?

Bnrázdá! hasítasz a jövőnek, magot hintesz a következő évi életmagért. Nem gondolsz arra, hogy egész életed barátja hasogatás, maghintés kell hogy legyen az örökkévalóság számára s amit te munkálsz a jelenben, azt fogják jövőben aratni gyermekeid, ezek az örök, jövő tavaszok? Nos hát tudnok kell, hogy az ami megmarad: az Urnak beszéde, az evangéliumok örök igazsága, a jézusi életelv. Életednek evangéliumi magvetésnek kell lennie, a meggyalázott, a sárba tiport krisztusi szeretetet kell vetned szakadatlanul, a jóságot, mely minden tudásnál többet ér, a szívet, melyet elvesztett a világ, az életet, Krisztusnak azon életét, melyre oly égető szüksége van a muló célok, alacsony érdekek hajszolásában kimerült, halálra vált világnak.

E világ várja az új Krisztusokat, a világ úgy várja az Isten fiainak megjelenését, úgy keresi az elveszett szívet, úgy kutat a meleg szeretet után.

Most, amikor az őszi lombhullás, a halálnak eme képe a múltó javak hiábavalóságára tereli rá a figyelmet, ráeszméltek-e arra, hogy nektek nem ezeket, hanem az örökkévalóság javait kell keresnetek, mert csak így gyógyulhat meg e beteg világ; most, amikor az ősz ily beszédes hangon prófétál, meghallgatjátok-e a próféciát? Ámen.

Benedek Gábor,
kökösi lelkész.

Őszi hervadásban, tavaszi feltámadás

(Őszi).

I. Pét. I. 24–25. Minden test olyan, mint a fű és az embernek minden dicsősége, mint a fűnek virága. Megszárad a fű és annak virága elhull, de az Urnak beszéde megmarad örökké.

Elvitázhatatlan igazság, hogy a természet tüneményes jele-
neteinek, az évszakok változásainak igen nagy befolyása
van az emberi kedélyre, a szivnek és léleknek állapotára.
Mikor az Urnak lelke elszáll s megérinti az alvó világot s dobogni
kezd édes anyaföldünk szive; mikor szép virágok láttatnak a me-
zőkön s az éneklés és fészekrakás ideje megérkezett s a fák is
mintegy kézzel tapsolnak, oh akkor mintha hosszú, dermedtő
mély álomból ébredtünk volna, reménykedő szivünk megtelik fel-
séges eszményekkel, lelkünk boldogító gondolatokkal s önkénte-
lenül kitör ajkainkról az Isten hatalmát és dicsőségét hirdető zso-
lozsma: „Mily nagyok Uram a te dolgaid, mindeneket bölcsen te-
remtettél, betölt a föld a te gazdagságoddal“. (Zsolt. 104: 24) Igen,
tavasszal élni, élni akar minden s még a földön is örök életet re-
mélve, egész elragadtatással kiáltja: „Édes e világ s jó ami sze-
meinkkel nézni a napot“. (Préd. 11: 17).

Ámde idő teltevel a fű megszárad, annak virága elhull és
semmi zöldelő nem léssen. Eljön, oh milyen hamar jön el, hogy
a gólya, a daru, a fecske megismerik az ők idejüket s más ha-
zába, jobb világba költözve, elhagynak minket. Akkor már hűvös
szél lengedez a letarolt mezőkön, bágyadt napsugár, rövidülő na-

pok, hosszúra nyult estvéli árnyékok elég meggyőzően mutatják, hogy elvégződött a nyár, hogy erdő, mező a halál sárga színét öltötte magára, hogy

„A falevél egyre csak hull,
Nem küzdéstől, fájdalomtól;
Itt a végharc ismeretlen,
Lehet-é meghalni szebben. (Tompa)

Igen, a nagy elmulás világában, az enyészet mindent megsemmisítő birodalmában önkéntelenül is a reánk is várakozó féltelmes halálra gondolunk s a lemondás fájó érzésével zokogjuk: „Elhullunk mi is mindnyájan, mint a fák levelei“, (Ézs. 64: 6).

De hát nem lenne már számunkra sehol és semmiben vigasztalás, nem tudna lelkünk az őszi homályból, a nagy temetkezés siralmas völgyéből a fennmaradás bátorságos révpartjára jutni? Nincsenek-e sokan, kiknek lelkét épen az őszi komor idő emeli közelebb az Istenhez, közelebb azokhoz, kik levetkőzve magukról a földiség szennyes ruháit, örök tavaszban, örök boldogságban vannak? Nincsenek-e sokan, kik a halált ábrázoló természet templomában is a dalnok szavait éneklik:

„Ősszel szép csak a természet énnekem,
A haldokló természetet szeretem.“

Ne félj földnek gyermeke, hiszen az apostol reád alkalmazva, életsorsodról mondja: „Minden test olyan, mint a fű... de az Úrnak beszéde megmarad örökké.“

Nézzük a jelen őszi vasárnapon az alapigéből kifolyólag, hogy

1. Minden földi dolog s így az embernek is minden földi dicsősége a fűhöz és virághoz hasonló, csak
2. Az Úrnak beszéde, ami megmarad örökké.

I.

Minden test olyan, mint a fű és az embernek minden dicsősége, mint a fűnek virága. Nagy igazság van e szavakban kifejezve ker. hiveim. Igazság, mely örök és változhatlan. Pedig örökké nagy érték megy veszendőbe úgy a természeti, mint a társadalmi és egyéni életben a fű és virághoz hasonló állapotok változásával. Csak gondoljunk az előttünk élt népek és nemzetekre, kiknek régi

dicsőségéről és nagyságáról a történelem beszél, kik országhatárait messze kiterjesztették s hatalmuk alá kényszerítették milliókat, kik városokat alapítottak fénnel, mesés kincsek gazdagságával, — hol vannak most, hol találjuk meg őket? Minden dicsőségük lehullott, mint a fűnek virága, minden nagyságukat és kincsüket elnyelte a föld s csak évezredek múlva a feltalált és kiásott emlékek beszélnek arról, hogy egy nép, egy nemzet is csak olyan, mint a fű, mely ha leéli korát, alámerül a nagy óceánba, melynek neve enyészet. Még azok a fellegrácoló hegyóriások se mutatnak állandóságot, nem a mi lakóhelyünk ez a föld sem, mely pedig mióta Isten forgását elindította, oly hiven futja pályáját, meg-megmozdul s egyes részei tengerbe süllyednek, vagy szemenként leválva, a völgyekben új alakulatban jelentkeznek.

De jöjjünk közelebb magunkhoz. Hol vannak atyáink, kik nekünk szent örökségül hazát, hitet és templomot hagytak, kik életükkel és példájukkal mutatták meg, hogy miképen kell az Isten képét magunkon méltósággal hordozni? Hol van az a tudós, az a művész, ki könyvet irt a hosszú életről, vagy aki a durva kőből tökéletes emberi hasonlóságot állit elő, ki ama kifeszített vászonra a természet bájos szépségeit, vagy az embert megszólalásig hű képben állitja elő? Hol vannak? Legtöbbször mint a fű, mely reggel lábon áll s estére megszárad, lombhullás előtt hagyák félbe a munkát, nagy kárára az emberiségnek, mert a csonkán hagyott műnek ésből és kézből leejtett fonalat nincs ki tovább vezesse.

Hol van a gazda, ki még reggel vetett s estve már nem arathatott; az édes anya, ki ma jól nevelt gyermekei körében a földi mennyország minden boldogságát élvezte, holnap pedig mindezek elvették tőle? Hol van a hitves, a testvér, rokon és barát, kiket a legnemesebb emberi érzés, az élet küzdelmei s annyi viszontagságai között is, elpusztithatatlanul együtt s egymásért érező lélekké fűzött, holnap pedig könnyezve sirnak a legtiszteletreméltóbb kapcsolat szétszakadásán? Az a sorsüldözött, kinek minden terve meghiusult, minden reménye füstbe szállt, kinek lelkét gyötrő gondolatai ama nehéz szavakat zokogják: „Meggyülöltem az életet, mert semmi jót nem találtam benne”, (Préd. 2:18) — megnyugvást találhat abban a gondolatban: a sir béke s nyugalom hazája.

Az a sorvasztó lázban vergődő beteg, kinek a tudomány s az egymásra következő napok nem hoztak enyhületet, kinek elhaló ajkáról elszáll a panasz: „Miért ad az Isten a nyomorultnak világosságot és életet a keseredett szívűeknek“ (Jób 1:20); az ilyeneknek is vigasztalólag susogják a hervadt füvek és sárgult falevelek: „Testvérünk vagy, jöjj velünk, odalenn már nem fáj semmi.“ Az a férfiú vagy nő, ki lelki tisztaságát, jó hírnevét, becsületét szentül őrizte, kiknek jelleméhez még gyanu sem férhetett; aki igazságát, hűségét, jótékonyságát az áldozat oltárain mindig bemutatta, mégis az égi és földi elemek játszva emelték fel, mosolyogva verték le s a forgó viszontagság járma alatt embertől biztatást és bátorítást a további küzdelemre, világtól elismerést és hálát soha sem nyert, akit mindig csak bántottak, de ő mindig megengedett, akit az önző, az irigy Judások letaszítottak a közpályáról s elcsüggedt lelke már a halál gondolatával foglalkozik, az is megnyugvást találhat a gondolatban, hogy a küzdelem a halálban véget ér, *„nekünk pedig nincs itt maradandó városunk“*. (Zsid. 13:14).

Zokogj, zokogj őszi szél, de ne mindig azt a szomorú nótát, hogy minden test olyan, mint a fű, hanem érintsd lelkeinket a bölcs tanúság lelkével is, hogy megértsük az ősze fordult idő intelmét, szedni az élet virágait, míg tart a szép nyár, betölteni a hivatást, elvégezni minden nap a munkát, míg bírja karunk és korunk, készen lenni földi számvetésünkkel, míg a küzdelmek súlya alatt össze nem roskadunk; megnyugtanni lelkiismeretünket a reánk bizottak hív elvégzésével, míg magunkba szállva, a számadást megtehetjük. És ha látjuk az őszen, hogy így mulik el minden, így változik meg a világ ábrázata, változtassuk mi is derüssé ábrázatunkat az által, hogy azok a szenvedélyek, nemtelen indulatok, melyek annyi búbánatot okoznak, az a gyűlölség és boszúérzet, az a versengés és pereskedés, melyek az élet vizét oly keserűvé teszik, száradjanak meg, mint a füvek, hulljanak el, mint a mező virágai, mert akkor, ha munkában talál is a halál, ha legbuzgóbb törekvésünk mellett is félbe szakad minden igyekezetünk, akkor, ha nem ellenségeket hagyunk magunk után, kik még sirunkat is elkerülik, hanem minket becsülő lelkeket, kik még sirunkban is áldást küldenek reánk, akkor az öntudat kinja nélkül nyugodt lelki-

ismerettel hallgathatjuk a hulló levelek, a hervadó virágok bús dalát: Minden test olyan, mint a fű...

Ha így enyészik el minden, ha így merül alá minden a mulandóság vizébe, emeljük lelkünket arra a magaslatra, hol új hazát lel az is, aki itt hontalan, hol az apostol lelke is megnyugvást talált, midőn azt mondja a szent lecke záró szavaiban:

II.

Az Úrnak beszéde megmarad örökké.

Őszi hervadásban tavaszi feltámadást lát a nagy költő is, midőn így énekel:

*„Hullatja levelét az idő vén fája,
Terítve hatalmas rétegben alája;
Én ez avart jártam; tűnődve megálltam,
Egy régi levélen ezt írva találtam:
Ha meghalunk, feltámadunk!” (Arany)*

Igen, egy régi levélen, a füvek és virágok hervadt levelein látjuk megírva: Ha meghalunk — feltámadunk! Óh a hervadásból, a fényből önként támad a lelkünkben is felemelő és megnyugtató reménység: Ha meghalunk, mi is feltámadunk. De nemcsak reménység ez, hanem erős és tántorithatlan hit, mely alapul a természet, a szent irás és tapasztalat bizonyosságain.

„A természet, óh a dicső természet! Mentől inkább hallgat, annál többet, annál szebbet beszél“ az örök életről; a fényről, mely a homályból, a hajnalról, mely az éjszakától, a feltámadásról, mely a sirhalmok poraiból támad, az öntudattal biró vagy az öntudat nélküli teremtményekről, melyek évezredek óta léteznek, azok közül egy is el nem veszett. Vagy ha forgatjuk azt a másik régi levelet, írva találjuk: „Az ég és föld elmulnak, de az Úrnak beszéde megmarad örökké“. (Máté 24: 35). Hová is lenne az emberiség a régi irásokon talált ilyen vigasztalások nélkül: „Krisztus a halált eltörölte, az életet, a halhatatlanságot világra hozta az evangélium által“. (Tim. 1: 12). Onnan fudjuk azt is: „hogya a mi földi házunknak hajléka elbomol, épületünk leszen Istentől, t. i. nem kézzel csinált házunk, hanem örökké való mennyben“ (2. Kor. 5: 1—2). És onnan, a halál tartományán átment, annak

kinjait és szenvedéseit a hit erejével nemesen elviselt megdicsőült glóriás alak mondja: „Én vagyok a feltámadás és az élet, aki én bennem hiszen, ha meghal is él az“. (Ján. 2: 25). Óh az Úrnak ígéretei és beszédei úgy az emberi szívhez vannak tapadva, hogy e nélkül nem tudnók elviselni a testet és lelket gyötrő különféle megpróbáltatásokat, a kinteljes éjszakák gecsemáni jeleneteit, a halál töreit és a koporsó fulánkjait.

Ki tudná felszámítani, hogy az Úrnak beszéde hány megtört szívet tartott meg az életnek, hány patakonként ömlő veszteség könnyeit szedte tömlőbe, hány a világot imádó, a bűn és erkölcsi romlottság mély örvényébe elmerült istentelennek kopogtatta meg lelkiismeretét a zsoltáros király eme szavaival: „Tudja az Úr az igazaknak útjokat, a hitetleneknek pedig útjok elvész“ (Solt. 1: 6). Füvek-virágok elhervadhatnak, minden testre a halál éjszakája borulhat, az Úrnak beszéde azonban a mi vigasztalásunkra megmarad örökké. Így üli meg lelkünket az őszi hervadásban a tavaszi feltámadás reménysége.

Minden arra int, minden arra figyelmeztet, hogy gondoljunk arra, ami meg nem hal s ha szegény szívünk, mely az élet csalódásai között az örömnak egy kis oázisára se talált e sártekén soha; a fájdalom, betegség, mely állandó vendége volt házunknak s Gileád balzsamától se gyógyult; az özvegység gyászruháját és elhagyatottságát, az árvaság keserű kenyerét és mostoha sorsát enyhíteni nem akadott soha egy szamaritánusi jó lélek; ha a jóság és igazság érzet, Isten és emberszeretet elismerésre, annál kevésbé jutalmazásra nem talált, gondoljunk arra, hogy a világ sem áll örökké s a sirban minden földi dolog megszűnik; gondoljunk arra, ami meg nem hal, ami az új élet tavaszán, a feltámadás reggelén felkölt minket is siri álmunkból, arra a szeretetre gondoljunk, melyek boldogították miéinket, minden embert, még ellenségeinket is; arra az áldozatos lélekre, mely az igaz ügynek és közjónak oltáira mindig letette aranyát és ezüstjét; a becsületességnek és emberbaráti jóságnak, a fedhetetlen élet és tiszta jellemnek egy áldásos életet megaranyozó nemes munkáira, mert az ilyen gondolatok aztán elűzik a halál félelmét, a megsemmisülés borzasztó átkát, s felemelnek az örök élet hitének magas kőszálára, hol nem látunk többé elmulást, nem halált, hanem testi börtöné-

ből kiszabadult s egekbe emelkedő lelkünk örömmel tekint vissza az itt hagyandó bús világra, erős meggyőződéssel énekelve:

*„Ha testünk nekünk elenyész,
Ha javunk elvész,
Minden hirünk, nevünk,
Kincsünk s életünk:
A mennyország megmarad nekünk“.*

Őszi hervadásban tavaszi feltámadást hirdet az apostol, halál után a jóknak örök életet az Úrnak beszéde is. Ez igazságot szívetekbe zárva, viseljétek békével az időnek minden változásait. az életnek minden kedvetlenségeit, meggondolván, hogy „a legszebb virág is tövéről leszakítva, hamar elfonnyad, hasonlóan minden élvezetek, melyeket külső tárgyokban keresünk“ (Eötvös), melyeket nem az élethivatás küzdelmében, nem a kötelességek önzetlen teljesítésében, nem egy jobb világnak hit, remény és szeretet által való megszerzésében keresünk, előbb-utóbb mint a fű és virág nemcsak elhervadnak, hanem meg is semmisülnek, titeket azonban kér. hiveim, az őszi hangulat ne busitson, és nem is rémit-het, ha tél-tavaszban egyaránt az Úrnak beszéde vezérel, mely harsány hangon kiáltja az elmuló világ halandó gyermekeinek: *„Akarsz-e nem félni a haláltól? Cselekedjél jót!“*

*Id. Sándor Gergely,
kénosi lelkész.*

Jézus — szabadító.

(Karácsonyi.)

Alapige : Máté I. r. 21. „Szül pedig fiat és nevezd annak nevét Jézusnak, mert ő szabadítja meg az ő népét“.

Sok nagy és dicsőségtől övezett nevet hagyott reánk örökségül a történelem. Ott vannak a tudósok, akik az élet egy megfejthetetlennek látszó titkáról lebbentették fel az ismeretlenség fátyolát s az egész világnak szóló felfedezéseikkel gazdagították az emberiség lelki világát. Ott vannak a bölcsek, akik a gondolkozás csúcspontjain járva, összekapcsolták a magasságot és a mélységet s éles elmével megalkotott rendszereikkel nemzedékeknek szolgáltak világító szövétnekül. Ott vannak a hadvezérek, akik hősiek bátorságuk és messzetekintő számításuk alapján ragyogó betűkkel irták fel nevüket a történelem lapjaira. A nemzeti és a politikai szabadságoknak bajnokai, akik nem csupán megszemélyesítői voltak nemzetük fennszárnyaló eszményeinek, hanem azokat meg is valósították. A költők, a művészek, a próféták, mind mind ugy ragyognak előttünk, mint fénylő csillagok az égen, akik nélkül sötét és kietlen volna ez a világ, lélek és élet nélküli a történelem.

De mindezeket a neveket messze túlszárnyalja, fényüket tulragyogja a Jézus neve, aki a lelki világnak tündöklő napja. Különféle nevekkkel körvonalozták és emelték ki az evangelium írói is az ő hivatását, munkáját s munkájának hatását, mint Messiás, Megváltó, Krisztus, Istenfia, Úr. De ezek között a legjobban hangzik, a legtöbbet kifejez s történeti alakját a legjobban kidombo-

ritja az az egyszerű név, amelyet szülőtől kapott s amelyen az édes apa és anya legelőször szólította első szülött fiát: *Jézus*. Jézus annyit jelent, mint szabadító; szabadítója nem csupán a saját népének, hanem minden népeknek, ahová eljuthat, nevének varázshatalma. Szabadítója nem csupán egy kornak, hanem ma is a legbiztosabb vezérünk a szabadság szent országa felé. Szabadítónk, nem testi, hanem lelki értelemben. Szabadítása nagy áldás volt a múltban, de egyetlen igaz utmutatás ma is azoknak, akik szellemi szabadság örömei után áhitoznak s abban találják meg lelkük nyugalalmát és boldogságát. Azért ma, amikor születése emlékére a keresztények sokaságával ünnepet szentelünk, feleljünk meg a kérdésre, hogy *miben is áll a szabadság, amellyel Jézus minket megszabadított?*

Jézus megszabadított első sorban a „törvény” igájától.

A zsidó nép történetének kétségkívül legkimagaslóbb alakja Mózes próféta. Nem csak azért, mert népét kivezette az egyiptomi fogság szenvedései közül s egy új, szabad hazát mutatott számára, hanem főképpen azért, hogy kezébe adta azokat a törvényeket, amelyek segítségével az új hon szabadságát megtarthatja s a nemzeti nagyságot előmozdithatja. Az adta ennek a maroknyi népnek azt a vallás-erkölci erőt, amelyen sokkal biztosabban állott a nemzeti függetlenség, mint állott volna a fegyverek erején. Mint őriző angyal, úgy vezette és emelte a népet a nemzeti nagyság ama magaslatára, melyen Dávid király idejében állott.

De végzete volt annak a törvénynek az, hogy Mózes bizva örökéletében, kőtáblára véste betűit. Az idő haladt, a nép fejlődött, igényei növekedtek, vágyai és reményei megváltoztak, eszményei messzire szárnyaltak, de a kőbe írott törvény ugyanaz maradt. Az élet repülni vágyott, de a „törvény” utjában állott. Az a két kőtábla ránehezedett a lelkekre. Az előrehaladott idő vágyai és reményei hajótörést szenvedtek a múlt hagyományaival szemben. A vallási élményeket megdermesztették a rideg parancsolatok. Az erkölcs, a törvénynek való külső engedelmességgé süllyedt. A nagykorúság felé közeledő nemzet még mindig a gyermektestre szabott ruhát hordta. Így lett a törvény, melyből annyi áldás származott, átokká. A nemzeti függetlenséget tápláló forrás így változott át a hanyatlás és a visszaesés okozójává. Ennek a hanyatlásnak szomorú példáját mutatják a farizeusok és irástudók, akik

a vallást életnélküli külsőséggé vagy szőrszálhasogató elmélkedéssé változtatták s a lélek szabadságát az előírások rideg börtönébe temették.

De hála az isteni gondviselésnek, az „időnek teljességében“ jött Jézus, a szabadító. Nem azért, hogy a törvényt eltörölje, hanem azért, hogy azt betöltse. Az ó bort új tömlőbe töltötte. A kőtáblákat széttörte s a törvényt a lélek táblájára írta be. A félelem és szolgaság helyett életre hívta a szeretet és szabadság lelkét. A törvény szolgaságából átvezetett a szellem szabadságának országába, a terméketlenség pusztasága helyett megmutatta a tej-mézzel folyó „igéret földet“. Oh légy köszöntve szabadság áldott hazája! Te a léleknek élete, üdve és boldogsága! A fejlődés és a haladás egyetlen biztosítója s a vallásnak áldott levegője! Nélküled puszta és kietlen a táj s hervadt falevelek és elszáradt kórók hirdetik a halál közeledtét. Legyen áldott Jézus, aki minket megszabadított e lelki-halál veszedelmeitől s ujonnan szült az örök életre!

Igaz ugyan, hogy azután ismét sötét fellegek takarták el az életet adó nap világosságát és melegségét. Ismét előállott az emberi számító értelem. Most zsinati határozatok, majd mesterségesen egybeállított hittani rendszerek alakjában vagy pedig szemkápráztató külső szertartások szigorú szabályaival ismét föltámasztotta halottaiból a „törvényt“ s a Jézus által széttört kőtáblák darabjait egybeállítva, azokkal újra megterhelte a lelkeket és a lelkiismeretet. Hiába hangzott a jézusi ige: „Az Isten lélek s akik őt imádják szükség, hogy lélekben és igazságban imádják“. Hiába szólott a Pál apostol intése: „A szabadságban, mellyel minket Jézus megszabadított, álljatok meg s ne kötözzétek meg magatokat ismét a szolgaság igájával“. Babilon szomorú fogsága borult rá a keresztény lelkekre is s pusztító háborúk vak lármája dulta fel a keblek békéjét és nyugalmát.

De Jézus itt is győzelmet aratott. A hit ereje széttépte a „törvény“ előírásait. A lélek kivívta a maga Istenadta jogait. Az evangelium világossága áttörte a hagyományok sötétségét. A jézus neve a maga tiszta fényében ragyog előttünk s tisztán halljuk igéit: „Én vagyok az Út, élet és igazság“.

De Jézus megszabadított a *betű uralmától* is.

Ki merné kétségbe vonni azt a nagy áldást, amelyet az irás, a betű árasztott az emberiségre? A műveltség, a haladás, a tökéletesedés utja az irás, a betű. A biblia drága kincseit, a tudomány felfedezéseit, a történelem tanuságait a betűk tartották fenn a mi számunkra. Ezek az erős ólomkatonák vivják körülöttünk azt a harcot, amely lépésről-lépésre közelebb viszen az ígértföldjéhez. A betű által küldjük gondolatainkat és érzelmeinket a föld egyik végétől a másikig s az által kapunk mi is üzenetet ismeretlen világokból. A betű segítségével beszélgetünk a sirban porladozó kedveseinkkel s ez által hagyjuk itt lelkünket az utánnunk következő nemzedékre.

Azonban a betű áldásaival is vissza lehet élni. A betű nemcsak életet ad, hanem ölni is tud. Ől, ha könnyelműen bánunk vele vagy bálványozzuk. Nem szólok most azokról a visszaélésekről, bánatmakról, perlekedésekről sőt véres háborúkról, amelyek a betűvel való könnyelmű bánásból származtak. Azonban céloznak megfelelően szólnom kell a betű imádás hátrányairól.

Betűimádás az, amikor az ember az irással szemben megtagadja önmagát. Lemond a saját gondolatairól, érzéseiről. Elhallgattatja lelkiismerete szavát, meggyőződése szentségét, hitének parancsszavát, hogy ezekkel szemben is cselekedje azt, ami megvan írva. A betűimádó nem eszköznek, hanem célnak tekinti az irást. Szerinte azontul nincsen élet, nincsen kötelesség. Jelszava az, hogy eleget tettél mindennek, ha elvégezted azt, ami meg van írva. Így lesz a betű, amely helyesen használva szárnyakat ad, — sötét börtönné. Börtönévé a lélek gondolatainak, a szív végyainak s az ember legszentebb eszményeinek.

Ez a betűimádás bénította meg Jézus korában a vallásos és erkölcsös életet. Mi van megírva? Ez volt a cselekedeteket irányító kérdés, amelyet lépten-nyomon maga előtt látott az írástudó és a farizeus. Az irásnak való eme vak engedelmesség tette valóságát és erkölcsét élet és érzésnélküli külső cselekedetté, szemfényvesztő képmutatássá.

Jézus éppen ebben látta istenországának legnagyobb akadályát. Ezért mondta, hogy „a betű öl, lélek az, ami megelevenít”. Ezért becsülte többre a lényegét a látszatnál, a hitet a szertartásnál s a szeretetet az áldozatnál, s a betűk börtönét széttörve,

szabaddá tette az emberi lelket. Nagyobb és dicsőbb célt tűzött elébe, mint az irásnak való vak engedelmesség s szüntelen hirdette, hogy az embernek sokkal nagyobbra kell igyekeznie és többet kell tennie, mint ami megvan írva. Ez által az embert visszaadta önmagának s a lélek békóit széttörve, a határtalan fejlődés utjait előtte megnyitotta.

Érzitek-e hát keresztények, hogy milyen nagy áldást közölt az Isten Jézus által velünk, amidőn megszabadított a törvény igazától s a betű uralmától? Nagy csapás a politikai elnyomatás is, de sokkal nagyobb a lelki rabság. A lelki szabadság evangéliumát hirdeti ma nekünk a karácsonyi angyal. Ezért örömmel énekeljük mi is: „Dicsőség a magasságos mennyekben Istennek, e földön béke s az emberekhez jó akarat“. Ámen.

Vári Albert.

Hála koszorút a muló esztendőnek.

(Az év utolsó vasárnapján.)

Zsolt. 90. 9. „Minden mi napjaink elmulnak“.

Utrakészen már ez esztendő is; utrakészen s nemsokára indul, hogy eltűnjék oda, ahonnan vétetett: az örökkévalóság tengerébe. Itt volt, megmutatá nekünk arcát, velünk tölté életünknek egyrészét s nemsokára elrejtőzik, vive magával talán szép emléket e föld fiairól vagy csalódást és bánatot, hogy látta őket és hagyva itt magáról néhol kedves emléket, más helyen pedig szomorú gondokat, siró érzelmeket. Utrakészen s búcsuzik ez év! Búcsut mondani, mi is hozzája jövünk. A viszontlátás reménye nem kecsegtet, ígéreteinek jövőben való teljesítése nem biztat. Amit adni akart, megadta már; amit elvenni akart, azt is elvette; néhány óra még s ő végkép leszámol velünk, tőle nincs mit követelnünk s ő sem követel többé semmit tőlünk. Akihez jó volt, az megemlékezik bizonyos ideig áldással róla; akihez rossz volt az talán átokkal; de előbb-utóbb elfeledi mindakettő, mert annak, ami elmúlt, feledés a sorsa. S minő különös! Hamarabb fogják ez évet elfeledni azok, akikhez jó volt, mint azok, akiket ostora sújtott.

Búcsuzik ez év s mi is búcsuzunk tőle, mert nem volt hiába életünkben. Egy-egy emléket mindenkinél hagyott; itt áldást, ott nyomoruságot; itt békét, ott zaklatottságot; itt összehozta a szerető sziveket, ott szétválasztotta a jó barátokat; itt nyilóvá tevő az ifjuság rózsáját, amott elhervasztá a reménységnek, az előhaladásnak és növekedésnek legszebb virágát; itt barázdát vont a sima homlokra, ott pedig fehérre kezdé festeni a fekete hajszálat.

Búcsuzik ez év s mi is búcsuzunk tőle. És ki tagadná: minden búcsuzásban van valami fájó, van valami elszomorító?! Éjfélt üt majd a harangszó, leperreg a homokóra; oh, ki tudná ekkor az emberek érzelmeit és gondolatait számba venni. És megmondani, melyik jobb: a vidám fecsegés-e vagy a néma ajk s komoly gond; az-e, amely nem törődik az élővel és halottal, avagy az, amely komolyan mérlegelve az eseményeket, ott legelesz lelkével a mult és jövőndő változatokban gazdag réteink? . . . Búcsuzik ez év s bennünk gondokat fakaszt: több hát már újra eggyel a multunk s kevesebb a jövőnk; bármi szép is az élet, napról-napra muláshoz közelget, amint forog az idő kereke, mind kevesebb-kevesebb lesz a szívnek verése, napunk pályája nyugat felé halad, gyengébb lesz a fény, a világosság, közelget a hosszú éj, a nagy alvásnak ideje. Ez év eltűnésével is eszünkbe jut: *minden mi napjaink elmulnak*; hoggyne volna hát akkor szomorú, fájó a búcsuzás, mégha e fájdalom, e szomorúság önzésből támad is?

Milyen lesz majd a mi búcsuzásunk? Nem tudhatjuk. De tegyük mi széppé e muló, e hanyatló évnek búcsuzását, jertek koszoruzzuk meg mi ezt a hála koszorujával. Hála koszorujával az örömért, melyet adott és a szomorúságért is, melyet szerzett és itt hagyott.

* * *

Távozik ez év; koszorut hát neki, hála koszoruját az örömért, melyet adott. Minden-minden elmulik, amit láthatunk, mert enyészetnek bélyege van rá ütve a teremtés világra. Elsötétül majd a nap, kialusznak a csillagok, semmivé lesz a föld és összeomlik az ég és kietlen lesz a nagy mindenség, hogy az örökalkotónak rendező keze szebb világokat, tökéletesebb alakokat, lényeket hozzon létre ismét. De a megsemmisülés, az össze-visszaság felett is élni fog örökké a szeretet, melynek a hála illata, lehelete. S mig lenni fog egy bolyongó lélek a világűrben: addig mindig élni fog a szeretet s ennek illata a hála, hogy összekössze az Istent és a lelket és édes mosolyt keltsen az Isten ajakán a hála illatának élvezetére. És ha így lesz ez egykor, valamikor régen sok-sok évezred után, mennyivel inkább így kell annak lennie ma, mikor itt mozgunk az élők seregében nap-nap után érezve az Isten áldását.

Ugy van! Szerető hálának kell betöltenie keblünket Isten, világ, természet és emberek iránt, mert ezeknek sokat köszönhetünk az anyagi és lelki világban. Minden, ami történik, időben történik; az idő hoz és viszen el mindent; hálával tartozunk tehát az időnek, legközelebbiről e már muló esztendőnek is a számunkra elhozott örömeikért. Mert bár „*minden mi napjaunk elmúlnak*“, a szeretet és hála érzetének keblünkről elmúlnia nem szabad, nem pedig soha a jóllét és örömeért, mert számunkra, — ha igazságosan ítéljük meg, — ez év is sok örömet hozott.

Éltünk és élünk; ez év is a mi életünknek is részét alkotó; nem elég öröm-e már magában véve ez is? Azt hiszem, hogy az. De jöttek a tapasztalatok, a lelki és értelmi világosság s mi akadályokon keresztül is a tökéletesség felé haladánk; jobbakká, nemesebbé tett minket ez esztendő is: ne legyen-e hát ezért öröm a mi szivünkben? ... Oh ez év is jó volt hozzánk, sok örömet szerzett nekünk! A tavasz bája, virágillata, a nyár izzó heve, fénye, gazdasága, kincse, az ősznek hervadása közt nyújtott áldása, a télnek otthonias napja, családi estélye, a hit és remény, mely keblünkben támadott, a vágy, a lelkesedés és siker, mind mind örömet adtak a kebelnek. Örömet, mely többre sarkalt, szebbé tette az életet és világot, buzgóbbá az imát és emelkedettebbé a lélek vágyódását.

Nem! Nem tudnám mind elszámolni amaz örömeiket, melyeket reátok nézve legközelebbiről e muló esztendő hozott; vizsgálja azért ki-ki önmagát, amint megszabadult bünétől vagy tájéalmától, keserveitől vagy betegségétől, amint napról-napra tapasztaltabb, jobb, igazabb és bölcsebb lett és elismerve ez évtől nyert örömeiket, jöjjön s velünk együtt tegye le a hálának szép, becses koszoruját e haldokló esztendőre mindazokért, a melyekkel számára örömet s ezzel együtt szebb életet, több reménységet, erősebb bizalmat hozott.

* * *

De hozzuk el ez esztendőnek a hála koszoruját még a szomorúságokért is, melyeket reánk hozott, nálunk hagyott. Jól tudom, hogy sokan mondanak ellent szavaimnak önmagukban, mert hiszen amily szokatlan és különös dolog, hogy az ember az ellen-

ségét becsülje és tisztelje ép oly szokatlan és különös, hogy a szomoruságért valakinek köszönetet, hálát mondjon. Pedig afiai el kell ismernünk, hogy a bánat és keserv, mivel gondolkozni és érezni serkentenek, sokszor és a legtöbbször inkább tanítanak és életünk több boldogságának az előmozdítói, mint a jóllét és örömök. És épen, mert könnyeken keresztül látjuk meg a vigasztalás angyalát, keserven keresztül az Isten és emberek jóságát és szenvedésen keresztül tapasztaljuk a lélek erejét és növekedését; nekünk még a szomoruságokért is hálát kell adnunk. Hiszen, ha vizsgáljátok önélteteket, azt fogjátok látni, hogy sokkal többet köszönhettek a megpróbáltatásoknak és szenvedéseknek, mint a vidámságnak és örömnek.

Küzdelem az élet s az ember utjai örvények és csapások közt vezetnek. Rettegés, félelem fog el mindnyájunkat a lét, az élet ösvényén. De amikor megtanultuk, hogy mikép kerülhetjük el az örvényeket, mikép távolíthatjuk el a csapásokat; amikor tudjuk hogy életünk, sorsunk, minden lépésünk Isten kezében van és többé nem félve, hanem Istenben bizva haladunk előre: megnyertük akkor hitünknek, bizalmunknak azt az erejét, mely előbb-utóbb győzelemre vezet. Ezt nekünk nem az öröm, hanem a szenvedés és szomoruság hozza meg; hálával tartozunk tehát a szenvedések, a szomoruságokért is. Rend, fejlődés, megérés, összhang után, tökéletességre vágyik és törekszik az emberiség a külső és lelki világában; küzdelmek, szenvedések nélkül azt elérni nem lehet. Mások szenvedtek érettünk, a mi előhaladásunkért s mint magvetők, mi is küzdünk és szenvedünk ma részben önmagunkért és részben a mások javáért. Nem hálát érdemel e hát a küzdés és szomoruság, mellyel a tökéletesedés utja kirakva van? De igen! mert csakis e hidon keresztül vezet az ut az örök béke és végtelen áldás honába.

Búcsuzik ez év és ki tudná megmondani, hány meg hány emberre hozott ez szomoruságot, megpróbáltatást, szenvedéseket? Tekintsétek ugy ezeket, mint a jóakarát megnyilatkozásait, amelyek által soha nem remélt világ nyilik meg előttetek s melyek a fejlődés utján a tökéletességhez vezetnek. Azok áldásait, lehet nem látja még szemetek, de majd világossággá lesz minden előttetek s akkor érezni, látni, tudni fogjátok, hogy nemcsak az örömökért, hanem a szomoruságért is méltán érdemli meg tőletek a hála köszoruját e már elmuló esztendő.

„Minden mi napjaink elmúlnak“. Elmulik, oda lesz hát ez év is nemsokára életünkből. Ne bocsássátok el addig, míg át nem gondoltátok a multak eseményeit. S akár örömet, akár szomorúságot hozott is rátok, koszoruzzátok meg őt a hála koszorujával; koszoruzzátok meg, mert ő a miénk volt, életünknek egy részét alkotó s mint halott is, a mi életünknek leendő drága, kedves halottja. Ámen.

Csifó Salamon,
teol. tanár.

Beszéd.

(Hősök emléktáblájának leleplezésénél).

Régen volt már. Azóta a gyermekből ifju lett, az ifju felnőtté vált s a felnőtt homlokára barázdát szántott az élet. Emlékszem, ragyogó nyári nap volt, tiszta és derült az égboltozat, amikor egyszerre belejajdult az ember a levegőbe. Aztán megharsantak a trombiták, megdördültek az ágyuk s a hősök, a férfiak mentek, egyre menték oda, „ahol siketítőn úgy búgott a gránát s nyögött a véres föld, mintha gyomrát vágnák“. Elbúcsuzott e kicsiny falu is hőseitől s ők elmentek oda, hol a halálnak oly könnyű játéka volt az étellel. Aztán elmúlt a vihar s ők tépetten, fáradtan jöttek vissza az édes találkozóra. Mennyi csüggedt, mennyi fáradt tekintet vidámult fel mégegyszer a viszontlátás örömétől. De egyszer, hajh, elmaradt minden. Hiába volt még üres hajlék, hiába volt még üres sziv, nem jöttek, sohasem jöttek vissza mind miközénk. Hadd hulljon le a lepel, lássuk kik voltak a nagy idők mártirjai!?

(Az emléktábláról lehull a lepel).

— Egy szürke márványkőbe fénylő betük vésve. Valahonnan a földnek ismeretlen mélyéből idejött e kő és megfogadta, hogy e neveket kiveszi a szivekből s őrizni fogja időtlen időkig. A porló tetemek messze vannak, „Valahol mitőlünk távol, ott, ahol senki sem gyászol“ alusszák mély siri álmukat, s a nevük itt fénylik, itt él, hová egy kicsiny falu népe imádkozni jár.

— Majd, ha egykor elnémulnak az édes anyák fájdalmai végkép, ha a hitvesi és gyermeki sziveket meggyógyítja az idő,

a hajlékokban sem lesz üres a hely, a porló csontok is eloszolnak, hogy emléküik ne járjon többé vissza kísértetni, egy kő marad meg, szürke márvány kőbe vésett betűivel. Egy viharban elmult világ siri emléke ez. Csak neveket mutat, de néma szavaival sok mindent elmond a késő unokáknak.

Vajjon e néma szavak megértésre találják-e? Megértik-e majd, hogy mennyi hős támadt közülünk, amikor vérben fürödtek a patakok és patakokban omlottak a könnyek, amikor a hollók ezreit láttuk magasan szállani szeretteink holttestemei fölé? Megértik-e, hogy ez érző szívek miért adták át az érzéketlen kőnek a kegyelet e szent emlékét, hogy e nép, melynek szivéből lettek kiszakítva e nevek, miért helyezte az egy Isten imádásának helyére e követ? Te néma kő, neked jogod lesz beszélni sok mindent s ha majd egy-egy érző lélek megáll előtted, ki a mi sorsunk történeteiben elmereng, mondj el akkor mindent, ne hallgass el semmit.

Lelkemen e pillanatban átviharzik sok, sok érzés, melyek mind szavakba akarnak öltözködni. És én tudom, hogy nem szabad sirni most, mert hősök emlékéhez nem illik a könny. Mégis egy fájdó érzésnek nem tudok parancsolni. Csak egy kérdés az! Vajjon egy eltemetett világ sirja felett felépült élet bajnoka hősöknek fogja-e mondani őket, vagy áldozatoknak? Miért mondotta a költő, hogy „csak a boldog leli bérét“, de jaj! „a meggyőzöttnek csillaga vele tűnik“?

Én népem, nézd, nevek vannak itt holttestek nélkül és valahol vannak holttestek nevek nélkül. Miért hagyták el e nevek gazdájukat és a holttestek miért hagyták itt nevüket? Miért mentek oly csodás bátorsággal a viharba, hogy meglássák a halált, mert egy egész világ tanúsítja, hogy bátrak voltak. A bátorság a hősök tulajdona; az áldozatok szívében lehet félelem.

Vedd elé történelmednek szent könyvét. Ne félj tőle! Övéid azok, akik benne hozzád szólanak; ne szégyeneld! Egy népnek sem volt dicsőségesebb történelme, mint neked. Az a könyv megtanít sorsod nagy igazságára: hogy minden kor és minden idő megkérdezte tőled: vannak-e hőseid?! Hozzád sohasem jött el sem győzelmed, sem leveretésed, sem dicsőséged, sem megaláztatásod mártirjaid nélkül. És te hőseidben mindig gazdag voltál, mert nem tagadtad meg azokat soha. Föl hát a szivekkel most is! Hősök

emléknapján hadd zarándokoljon a lélek sejtelmes úton jeltelen, nevek nélküli sírokhoz, s holttestek nélküli nevekhez. Hadd mondjon bármit az új élet bajnoka, te hőseid előtt hajtod meg fejedet, hőseid emlékéből táplálsz szived dobogását.

Tudom, hogy nagy volt a vihar, és tudom, hogy megölte a multat. Elmult időknek nincsen már vihara, de lehet pusztulása. A pusztulásnál pedig nem áll meg az élet. Elnémul „a lázadt ember vad keserve” is; elmulik az árvák félelme is, de az élet újra követeli a hőseket; hőseidet a szenvedésre, az öntudatra. Meg tudsz-e állni hősként az idők rohanásában? A multból a jövő felé zúgó élet mig rajtad átrohan, megérzi-e benned a hőseket termelő lelket? Avagy fásultan, öntudatlanul már nem érzel semmit, csak azt szemléled, mily irgalmatlanul lettél áldozata az idők mostohaságának.

Nem, te nem vagy és nem lehetsz áldozat. De ha szived megtépték volna a zord idők, ha lelked megfélemlítették volna a sors kegyetlenségei és nem volna többé bátorságod ahhoz, hogy multad előtt meghajtsd fejedet, jövőd felé pedig bizva tekints, akkor hallgass el, ne szólj semmit! Engedd, hadd beszéljenek a kövek! Ne félj, nem fognak annak betüi elkopni soha, nem fogja az idők porrétege föld alá temetni láthatatlanul. Azt csontkezek tisztogatják, csontkezek dobják fel a földnek mélységéből, és azok erősebbek, mint az élő izmok, mert azokat nem lehet megfélemlíteni.

Én most elhallgatok, te pedig néma kő beszélj tovább időtlen-időkig. Ámen.

Marosi Márton,
kadácsi lelkész.

ÁGENDÁK.

Esketési.

Megállj! a hely, melyen állsz, szent hely. Nem halljátok-e az angyali szózatot? Hallgassátok a szív dobogását, ne rejtsetek el a könnyek hullatását, hadd legyen e pillanat a nagy Isten trónja felé egy esdő imádság.

Életemnek legszentebb vágya teljesül most, midőn itt e szent helyről szólhatok hozzátok. A pillanat komolysága és szentsége meghatotta egész valómat: szívemet, lelkemet. Nehéz, nagyon nehéz szólani. Ugy érzem, hogy nem tudom érzéseimet szavakba foglalni és nem tudom a szavak fontosságát eléggé éreztetni. Kétségemben csak az a gondolat nyugtat meg, hogy amit ti, azt én is s amit én, azt nagyrészt ti is érzitek.

Szokás szerint: csodaszép zöld mezőről, tarka színes virágos kertről, gyönyörű hajnal hasadásról, a madarak csevegő daláról, a szerelem édes mámoráról s mindenek fölött a gondtalan boldogságról kellene hogy beszéljek tinektek. Szólhatnék az ifjuság bájáról, harmat tisztaságáról, a jövő titokzatos nagyságáról, a remények hatalmáról s mindenekfelett a csalódás kínos fájdalmáról.

Mondjak-e szép meséket a szerelemről? Elmondjam e, hogyan szerette meg a tündér leány a messzi idegen ország hős királyfiát? Csak egy röpké pillanat, melyben a szemek s azokon keresztül a szívek találkoztak s meg volt pecsételve a jövő. Szerette szívével, szerette lelkével, szerette szívének, lelkének minden szerelmével... nem tudott lemondani róla... Ott volt szívében szüntelen: nappal az élet zajában s a csendes éjszaka mámoros álmaiban.

Aztán oltár elé állott a királyfi meg a leány. A nagy világ előtt tesznek fogadalmat, hogy el nem hagyják egymást, jöjjön öröm vagy bánat.

És mi lett a sorsuk? Oh nem mondom tovább, csak angyali szóval kiáltom: megállj... megállj... A ti életetekben soha se lesz többé ily fontos pillanat, mint ez, mely ide vezérelt s melyben itt egymásnak örök hűséget fogadtok. Nektek ez elhatározó lépésetek ezer annyit jelent, mint bárki másnak. Áldott legyen az érzés, szent a gondolat, mely ide vezérelt. Áldott legyen az elhatározás, melyet nem tudott megdönteni az életnek annyi nehéz gondja, szomorúsága s nem várt akadályja. Örömnünap e nap a ti számotokra, melyért sokat kellett tünni, szenvedni s melyet epedve vártatok titokban szőtt álmaitokban. Örömnünap e nap, mely annyi mindent jelent: álmok valóságát, remények teljesülését, új életet. Örvendeztetek hát szivetekben és lelketekben, tiszta szent örömmel. De mintha halvány felhő foltok vonulnának végig homlokotok derűjén. Mintha nemcsak örömkönnyeket látnék szemetek szélén... Ne bántsátok azokat! Hozzátok igazán illenek azok. Ne rejtsetek el a könnyek hullását, mert azok oly sokat beszélnek! Értitek-e a könnyek beszédét? Nem örömről, jólétről, gondtalan életről beszélnek azok, hanem egy csomó nagy és szent kötelességről...

Kedves vőlegény! Könnyeid helyett beszélek én... Az élet nagyon komoly. Sokat kell küzdeni s még többet szenvedni. Neked ebből bő mértékkel fog adatni... több: két, három s talán száz annyi, mint másnak. Ugy-e te ezt mind jól tudod? Vigyázz, mert a te kötelességed hihetetlenül komoly: virágot tüztél szived mellé, ékesen nyíló virágot s úgy fogadtad, hogy a szeretet harmatával fogod hiven, gondosan öntözni, hogy el ne hervadjon. Érzed-e szivedben — kérdezd meg te önmagadtól — megtudsz-e felelni kötelességednek? Vigyázz és imádkozzál, hogy tudd teljesíteni azt, mit megfogadtál. Te férfi vagy, arcod veritékével kell keresned a mindennapi kenyeret! Te családfő leszel, a gond ekéje a te homlokodon fogja végig szántani mély barázdáit! Te vagy az erősebb, tiéd a küzdelem! Te hű férj leszel?... Neked egy nagy veszteséget kell pótolnod s boldog csak úgy leszel: az édes apa gondját, az édes anya szerető szívét, ártatlan gyöngédségét, a test-

vérek szent érzelmét, a rokonok barátnők és barátok jóindulatát. Ez a nagy veszteség tőled vár kárpótlást, ellenkező esetben, melyet szived mellé tüztél: elhervad a virág ...

És te menyasszony? ... Sokat vársz e naptól? Ez neked is mindent: új életet jelent. Mit gondolsz, vajjon az milyen lesz? Vajjon az élet hajnalán derűs, kék-e az ég, vagy kovályog feletted rémes, nagy sötétség? Én nem látom, a jó Istentől kérdezd, ő az csak, aki megmondhatja. De azt tudom, érzem, hogy nehéz feladat lesz neked az élet. Azért ne csüggedj! A szenvedéseket mind békével türjed. Légy jó, szelid, engedelmes. Légy tisztaszivű, nyílt, takarékos. Légy otthonias, légy hű, jó asszony. Jóságoddal hódítsd meg ellenségeidet, szelidségeddel építsd fel otthonodban a családi oltárt, engedelmességeddel tedd vonzóvá azt, tiszta sziveddel varázsold templommá hajlékodat, hová a munkából, fáradtan is imádkozni járjon férjed. A hű asszony, szerető szivű édes anya mintaképét soha el ne veszítsd szemeid előtt, emlékszel-e még rája? ... Az ő lelke veled lesz, ha jó leszel óvni fog minden veszélytől. Ott lesz az örömben, a bánat felhőiben, ott lesz mindig veled. Lelke most is itt van, én hiszem, hogy itt van. Imádkozik érted. Kéri a jó Istent, hogy téged segítsen. Az ég trónusáról, angyalok honából most is szól hozzátok Kedves Ifjupár, halljátok üzenetét! „Megállj” a hely, melyen álltok, szent hely! Szívetek mélyére írjátok szavait. Ne feledjétek — ő mondta — hogy a fájdalmak enyhítője csak egyedül a hit. Hit a jó Istenben, ki belát a szívek mélyére. Ott lesz ő veletek, mikor még magasabbra tornyosulnak is az irigység és rosszakarat vészes hullámai. Ott lesz veletek az élet gyönyörűségekben, a szent örömök napján. Az áldásokat is ő osztogatja, a megpróbáltatások között is reá gondoljátok. Enyhületet, segítséget, jót csak egyedül Tőle várjátok s úgy soha ez életben nem csalódtok. Vigyázzatok és imádkozzatok! Egymásnak terhét hordozzátok. Erről ismerjenek meg, hogy ti jó emberek vagytok. Legyetek jó unitáriusok. Tanuljátok szeretni e templomot, vallásotokat s szegény sokat szenvedett egyházunkat és jutalmatok lesz az élet koronája.

Nem arany, nem is csillogó gyémánt e korona, az egyetértés szövö a szeretet fonalából. A tiszta szív himezi ki a nyugodt elkiismeret legszebb jutalmával. Csillogó gyémánt rajta a szegénységben is az élet legszebb ajándéka: a boldogság.

Mutassátok meg a szeretet örök hatalmát, mely a szegénység durva köveiből is fényes palotát épít s templommá varázsolja a boldogság kicsiny kunyhóját is.

Áldott legyen minden lépésetek, mely e szent elhatározáson épül fel.

Tudjátok-e mi lett a sorsa a tündér leánynak meg a hős királyfinak? Ahogy ti fogtok élni, ők is úgy éltek. A felelet mi várjuk tőletek. Minden lépésetek, mely innen elviszen, egy új sora az előbbi mesének. Irjátok azt a meséknek arany pennájával.

Pethő István,
unitárius teologus.

Keresztelési.

Egyedül való, örök Isten, kié a mult, jelen és jövő, Téged kérünk, adjad, hogy ez ártatlan kisdedek, kiket anyaszentegyházunkba beavatni készülünk, legyenek tanúi és részesei az emberiség boldogabb jövőjének. Amen.

Ünneplő gyülekezet, kedves keresztény Afiai! Az egyházközség e magasztos ünnepségében részt kérnek az új haranggal együtt a gyülekezet új tagjai is: e keresztelendő ártatlan kisdedek. Nem kétlem, hogy örömmel fogadjátok őket. Hogyne lenne helyük nekik itt, nekik, kikről mondta Jézus: *„Engedjétek, hogy jöjjenek hozzám a kis gyermekek, mert ilyeneké a mennyeknek országa!”*

Nemcsak engedjük, hanem készséggel hozzá vezéreljük, mert szivünk, lelkünk, vallásos meggyőződésünk mondja, hogy a gyermekeket Jézushoz — a keresztény vallás üdítő forrásához vezetni legszentebb kötelességünk. Hisz a kisdedeké a jövő s éppen ezért szent vallásunk alapítója, Jézus sokszorosan lelkére kötötte tanítványainak, hogy azoknak gondját felvegyék, szivükön hordozzák, mely meghagyáson alapul unitárius anyaszentegyházunk amaz ősi gyakorlata, mely a szülők lelkére köti a gyermekek vallásos nevelését s a maga részéről is teljes tehetsége szerint iskolában, templomban s társadalmi úton is elősegíteni igyekszik. Fontos feladat, melynek — ha nagy volt jelentősége a multban, még sokkal nagyobb a jelenben.

Gyermeknevelés! a lélek fejlesztése, a jövő előkészítése. Mily mérhetetlenek ennek határai! Nevelni a gyermeket Istenbe vetett hitre, bizalomra, hogy a mennyei Atyánk akarata, parancsa legyen mindig vezercsillaga, mely — mint Isten gyermekét — az eszményiek napsugaras magaslata felé emelje, hogy óvakodják

minden büntől s buzgó igyekezettel törekedjék minden jóra! Nevelni a gyermeket a jézusi magasztos eszményképre, — az istenszeretet mellett igaz emberszeretetre, mellyel önzetlenül munkál az emberiség boldogságán; nemes hevüléssel fárad — áldoz a világoosság országának terjedéséért, unitárius szent vallásunk és egyházunk nemes céljainak megvalósításán, a kegyes ősök szent örökségének megőrzésén és gyarapításán, hogy Istennek országa — az igazság, szeretet s békesség országa valósuljon meg e földön!... Amily magasztos, épp oly nehéz feladat! De én bizom abban, kedves keresztszülők, hogy ti e kisdedek szüleivel együtt igyekezni fogtok ennek teljes tehetségtek szerint megfelelni. Kérlek is erre szeretettel, de parancsolólag szól hozzánk s hozzátok erre nézve a mult is a maga megrázó emlékeivel. Mert ugy-e bizony azt óhajtjátok, hogy jobb legyen a jövő, mint volt a mult és hogy ez ártatlan kisdedek is egy boldogabb korszakot érjenek. Hadd szűnjék meg a fajok és nemzetek harca, hadd hamvadjon el a bosszu és gyűlölség lángja, mely népek boldogságát perzselte fel, mely még az Isten imadására intő harangokat is a háboru gyilkoló gépeivé alakította. Hadd legyenek mindazok a multé. Oh, mert látunk már elég pusztulást, hallottunk elég jajt; hullattunk elég fájó könnyet. Mult boldogságát siratja még ma is ezer meg ezer özvegy, árva!... Miért is kellett mindazoknak meg lenniök, miért kellett ugy lenniök? Azért, mert az emberiség szive-lelke — a magasabb osztályoké szintugy, mint az alsóbbaké — nem volt a jézusi eszményre nevelve, — nem volt az ő Isten s emberszeretetével telítve!... Jobb jövőt! Tisztább látást, jobb szivet, jobb lelket; több Isten s emberszeretetet s erre nevelni a gyermekeket, a jövő nemzedéket. Erre irányujon minden családnak törekvése, munkálkodása!

Legyetek hát ti is munkások e jövő előkészítésében, egy nemesebben gondolkozó és érző emberiség nevelésében e kisdedek nevelése által, hogy legyenek ők is buzgó munkásai Istenországának s élvezzék ennek boldogságát.

E reményben avassuk be őket az egyház tagjai közé s erre kérjünk Istentől erőt és segedelmet; imádkozzunk...

Ajtay János,
h.-almási lelkész.

I M A.

Karácson ünnepét bezáró ima.

Kinek akaratodra pirkad a hajnal és sötétség gyásza száll a földre, — hozzád jövünk áldott jó Istenünk, hogy lelkünk lelkesedéssel ölelkezzék. Hozzád jövünk, kérünk, hívunk, hogy te szólj nekünk. Te közel vagy azokhoz, kik Téged igaz szívvvel keresnek. Szined előtt állva, templomodban, elvonul lelkünkön az érzelmek áradata s imádságos áldozatunk feléd, hozzád emelkedik.

Te meghallgatsz minket.

Palotában a gazdag, kunyhóban a szegény, vándor útján a bujdosó, epedve vágyott ez ünnepre. Ide hoztuk elődbe vágyainkat, reményeinket, busongásunk keserveit, csalódásaink könnyeit, beteg lelkünk tátongó sebeit, szenvedéseink kiáltásait, néma könnyeit. Ide, a te oltárodra, hogy megszenteltessék a fájdalom és metszett szárnya kinőjjön a csüggedőnek.

Itt láttad, te mindeneket látó, a boldog anya édes mosolyát, kinek keze bölcső felett összekulcsolódik s lelke imádságos áldozatot küld hozzád az égre. Itt láttad tépett szívét annak a gyászban járónak, ki anya gyermek nélkül, ki meghalt boldogságát sirani a temetőbe jár. Itt láttad az ifjú örömét, kit csattogó szárnyon hord a biztató remény. Itt láttad azokat, kiket letört az élet, megöszített a gondok terhe, kik elküldötték reménységök fehér galambjait messze és nem tértek vissza. Vagy ha visszajöttek, nem hoztak mást, csak a csalódás száraz ágait.

Igen, itt volt e szent ünnepen a néma fájdalom titkon hulló

könnyeivel, a boldog, áradozó örömeivel oltárod körül, hogy te szólj, felelj, bánatos sóhajra, vidám mosolygásra.

És mi tudjuk, hogy előtted ima a titkon hulló könny is, a kebelből feltörő sóhaj is, az égre néző szem pillantása is, ima a vidám arc mosolygása is. Szent ima mind.

Te meghallgatsz minket. Te meghallgattál minket.

Röpül az idő, gyors szárnyakon röpül, édes jó Istenünk! Amire úgy vágytunk: a karácson szent ünnepe, im végéhez siet. Néhány pillanat még s aztán elmúlnak ennek napjai. Beszakadnak az idő tengerébe.

A boldog órákat visszaidézzük még egyszer lelkeinkbe, hogy halljuk újra ez ünnepnek hozzád hívó szavát, hadd halljuk újra az angyalok énekét: „Dicsőség Istennek! Békesség az embereknek! Jóakarát mindenkihez!” Visszaidéztük, hogy lássuk a magasság angyalai miként gyujtják fel vak éjszakában azt a csillagot, mely után mennek kelet bölcsei. Megállítunk egy pillanatra te rohanó idő, hogy mondj nekünk regét, édeset, biztatót arról, ki a világ világossága lett, kinek születésével új világot teremtettél te édes Istenünk. Ki által te Atyánk lettél s mi a te gyermekeid. Visszaidézzük és megtelik lelkünk hálával irántad — érte, ki ledöntötte a bálványokat, ki megtanított lélekben imádni léged, ki szárnyat adott a gondolatnak, ki megtisztította a sziveket a bűn szennyétől, ki utat mutatott nekünk a földről az égig.

Lobogjatok emlékezésünk fényes csillagai! Látni akarjuk őt, hallani akarjuk őt! Látni, mikor odaborul a szenvedő fájó kebelére; látni, mikor a jerikói úton a haldokló sebét mossa s tőle tanul könyörületet; látni, mikor a bűnöst felemeli, mikor megbocsát, mikor a gyűlöletre szeretettel felel. Hallani, mikor a boldogságról szól édes ajaka; mikor vérét ontják és gyilkosaiért imádkozik.

Óh légy áldott visszaidézett szent emlékezés! Im, ott állunk még gondolatban az ő asztalánál, hol vallomást tettünk, hogy Atyánk az Isten s mi testvérek vagyunk!

Ott halljuk még szavát: „Példát adtam nektek, hogy miképpen én, ti is úgy cselekegjetek! Szegények mindenkor lesznek veletek! Jót tegyetek és a ti jutalmatok sok lesz! Imádkozzatok... hálákat adjatok!”

Angyalok szava, angyalok zenéje ez édes jó Istenünk! Bár a lelkünkbe vésnők, hogy ne lenne közöttünk éhező, fázó, didergő senki! Bár a lelkünkbe vésnők, hogy a te dicső nevedet káromlással ne illetné senki! Bár a lelkünkbe vésnők, hogy oltáraink ne maradnának áldozók nélkül!

Bár lelkünkbe vésnők, hogy azokat a kezeket, melyekbe az erőt te adtad, ne emelnők fel mások ellen soha, hogy lenne már egyszer békesség a földön; hogy azzal a szívvvel, melyet dobogásba te hoztál, meg ne gyűlölnénk senkit, hogy lenne közöttünk jóakarát!

Ünnepünknek végére jutottunk. Zsolozsmáink, énekeink elhallgattak. Jönnek a munka napjai. Eszközeink pihenőben voltak. Kézbe vesszük újra. Elszéledünk hivatásunk különböző tájaira. Légy velünk ott is, áldj meg minket ott is, hogy a verejtékező munkának vehessük édes gyümölcseit!

Lesz-e több ünnepünk? Ki tudná rajtad kívül?! Reád bizzuk magunkat. Te viseld gondunkat!

Testvéreink között többen vannak, kik a gond miatt virrasztottak e kedves ünnepen, kiknek hajlékukban lakott a fájdalom. Szüntesd meg a nehéz gondokat, vedd le a gyászt, kötözd be a fájdalom sebét. Felelj a téged hívóknak, mutass útat a bujdosónak.

Karácson angyalai, maradjatok velünk, hogy féljük az Istent, hogy békesség lakjék szivünkben, hogy jóakarattal, szeretettel tegyük széppé életünket! Ámen.

Deák Miklós,
székelyszentmihályi lelkész.

Előfizetési díjat küldöttek:

(1925 június hó 16—1925 okt. hó 31-ig)

1924-re: Benczédi Ferenc, Vass Albert, Marosi Márton, Lőrinczy Dénes Lupény, Gálfy Dénes 60—60 L.

1925-re: Péter Sándor, Sándor Gergely (Kénos), Vass Albert, Kolozs, Várfalva, Bözöd, Énlaka, Siménfalva, Sándor Gergely (Désfalva), Ütő Lajos, Nagy Béla, Marosi Márton, Gálfy Dénes, Alsó-felső-szentmihály, Magyarzsákod, Nyomát, Kozma Béla, Kadács, Benczédi Domokos, Barabás Miklós, Kővári Jakab, Homoródalmás, Gyepes, Hszentpéter, Városfalva, Bálint Albert, Kádár Lajos, Ajtay János, Bedő Miklós, Báró József 80—80 L. Gálfy Mihály 60 L. Lőrinczy Dénes Lupény 40 L.

Dr. Halmi Béla 20 ck.

Az előfizetési díjak beküldését sürgősen kérjük. Előfizetés, reklamáció a szerkesztőhöz küldendő: Dârjiu, up. Archita, Odorheiu.

A Kúti Károly-féle pályatételre beérkezett négy pályamunka:

- I. Jelige: Hass, alkoss! . . .
- II. „ „Szabadíts meg a gonosztól“.
- III. „ „Tied az ország“.
- IV. „ Mert amiképen holt a test lélek nélkül, aképen holt a hit is cselekedetek nélkül. Jak. II/26.

A pályázatok eredménye az általános lelkeszköri közgyűlésen volt kihirdetve s jövő számunkban közzétesszük.
